

ŠOLSKI PRIJATEL.

Izhaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 2 fl. brez pošte.

Číslo 21. V torek 18. maja 1852. I. tečaj.

Ljudska šola.

Od učnega obnašanja (Lehrton.)

Ako učitelj hoče, da učenci za nauk kaj marajo, je dalje treba:

2. Da za to, kar učence uči, učitelj sam kaj mara.

Kar iz serca pride, se spet serca prime. Na soncu se vse otali, ogreje in oživi, — pri ledu vse oterpne, zmerzne in vmerje. To posebno tudi velja za šolo. Vnet in iskren učitelj vse zbudi in vneme, — zaspan in lesen učitelj vse u spanje zazible in pokople. Zakaj serca šolske mladine so rahle in mehke kot vosek, — kar učitelj u svojem sercu nosi, to se tudi sercom ljube mladine vtisne. Za kar učitelj kaj mara, za to marajo tudi učenci. Ako učitelja veseli učiti, — bode učence gotovo tudi veselilo, se učiti. Od kod to, da učenci dones tiho per pokoju sede, dobro pazijo in se lepo uče, jutre je pa spet vse drugače? Učitelj se jeza, vpije, kaznuje, pa vendar nič ne opravi, vse je zastonj, ves zlati čas je šel po Dravi! Učitelj pobaraj prav odkritoserčno svojo vest, — ona ti bode odgovorila in očitala, da si tega ti sam kriv. Sam si bil raztrešen, sam nisi imel veselja in serca do šolskega nauka, sam nisi nič maral za to, kar si svoje učence učil. Ne čudi se taj, ako tvoji učenci tega nemajo, kar tudi tebi manjka: kar nemaš, ne moreš dati. Zato dragi prijatelj! maraj ti za šolo in šolske reči, in tudi tvoji učenci bojo za nje marali!

Da pa nikoli ne bodeš serca do šole zgubil, da ti bode za šolo vselej kaj mar, stori tole:

a) Pomisli večbart, kako imeniten in svet je tvoj stan in poklic.

Tebi so izročene dušice, od katerih Jezus sam pravi: „Pustite

male k meni priti in ne branite njim; zakaj njih je nebeško kraljestvo;“ ti jih imaš podučevati, voditi in obvarovati, da bojo kot žlahtne drevesa u božjem vertu na zemlji rastle, cvetele in rodile, ter tako zorile za svete, vesele nebesa. Gorje tebi, če kako dušico zanemaraš, da se pogubi: iz tvojih rok jo bo ostri sodnik terjal! Bodi taj vsigdar svojim učencom moder oče, in ljubezniva mati, ozri se večbart in rad na Jezusa Kristusa nar pervega in nar boljšega prijatela ljube mladine! Bodeš vidil, tako ti bodo ure u šoli zlate in vesele ure, med svojimi ljubimi učenci boš marsiktero žalost in grenkost pozabil, svoje otožno serce ohladil in razvedril.

b) Ne pozabi, da se učitelj nikolj ne izučí. Zato rad prebiraj dobre, posebno za šolo in šolske zadeve napisane knjige in časopise, — nabiraj kot pridna bčelica lepe pripovedi in primerne izgledé, — prevdarjaj, kako boš to alj uno besedo, te alj uni stavek razložil in razjasnil, — trudi se svoje učence in njih potrebe čelajbolj spsnovati, — navadi se po dobrem načinu podučevati; — bodeš vidil, da se po tem šole in šolskega nauka nikolj ne bodeš naveličal, da bode šola za te kraj serčnega veselja in radosti. Kar človeku gladko in srečno od rok gre, to ga tudi veseli, za to tudi kaj mara.

c) Pripravi se vsigdar, preden u šolo greš. Preberi in prevdari, kar misliš učiti, posebno ne pozabi k tistemu zdihniti in njega prositi, ki vsemu nauku rast daja. Prosi Boga, da te vodi in poterdi, da tvoje besede blagoslovi in rodovitne stori.

Tudi s učenci, preden nauk začneš, pobožno in lepo pomoli; ne sramuj se, vpričo svojih učencov tudi roke in oči k nebesom povzdigniti. Sramovati se, pred svojimi učenci očitno žebrati, bi bilo neumno, strašno — peklensko! —

d) Živi keršansko in pobožno. Učitelj je dolžen, keršanski nauk ponavljati in tudi druge naučne predmete tako prednašati, da bode vse keršanski, pobožen duh oživljal in požlahtnoval. Kako hoče, kako more učitelj za to kaj marati, kar ne ljubi, kar ne spolnuje, kar sovraži?! Keršanski učitelj! da bode ti kaj mar za keršansko šolo, maraj poprej za ker-

šansko življenje! Bodi pravi kristjan ne samo na videz alj po besedi, temuč u duhu, djanju in resnici. —

Perva in zadnja šolska knjiga.

Ko je enkrat mladi učitelj starejša prašal, po kateri knjigi naj se derži in ravna, mu tako le odgovori: Veliko je učnih knjig, vodil, pravil itd. po katerih da naj se mladina vodi in obdeluje, — to da ena med vsimi, ki je bila že v šolah perva, in bo tudi zadnja ostala, je — knjiga svetega evangelija, — izdana od samega nebeškega učenika. On, ki je bil prvi mladino ljub, ki jo je ljubeznivo k sebi klical, on nam je zapustil naj lepše vodila, ki so ljubeznive in krotke in polne nebeškega duha. Prilike od osata med pšenico, od sejavca in razdeljenih talentov nam povedo že več, kot cela pedagogika. V vsaki šoli bi imela podoba nebeškega Zveličarja biti, kako svoje male k sebi kliče in blagoslovi. In ko bi učitelja jezile napake in terma hudobnih otrok, bi le samo na podobo pogledal, in že bi mu serdita beseda v ustih zastala in palca odpadla. —

Zares lepo priporočilo pobožnega učitelja.

A. Praprotnik.

Premila prošnja ptičev.

(Razglasil po »Novicah« J. O.)

»Kaj smo se sirote zadolžile, da nas mladi in stari, mestni in deželni prebivavci, bodi pozimi, spomladi, poleti ali v jeseni nemilo preganjate, zalezvate, lovite in morite, kot da bi se bili vsi zarotili, nas pokončati, brez pomiselka, da nas nar modrejši Stvarnik brez vsiga namena ni stvaril, in da s našim pokončanjem Njegovi previdnosti nasprot ravnote, ter naravne večne postave ovračujete, kar se nikdar brez škode ne zgodi.

Kdor ne živi brezglavno, mora iz našiga vedenja spoznati, da nismo nepotrebni prebivavci zemlje. Koliko škodljivih gosenc, muh, mušic, mravlja, červov in drugih sadnimu drevju in drugim koristnim rastlinam škodljivih merčesov za svoj in svojih mladicev živež pokončamo!

Kako prijazno pozdravljamo človeka od beliga jutra do tamne noči s svojimi pesmicami, in koliko si prizadevamo žvergoleči pod milim nebam kmetovavce o težkim delu pri dobri volji ohraniti.

Tisto malo pridelka na sadji in zernji, ki ga lastnikom prikratimo, je le pičlo povračilo naših zaslug, zlasti če pomislite, da poverh vsiga imenovaniga prida še v jeseni in pozimi marsikak prijeten in tečen grizelj mesa podelimo.

Predrage sostvari ravno tistega Stvarnika pomislite vse to, in uslišite našo premilo prošnjo:

Dovolite nam vživati od večniga Stvarnika nam namenjeno prostost, če že ne celo leto, saj spomladi in poleti, ko skerbimo za ohranjenje in pomnoženje Vam koristniga rodú, — ko s milim petjem vaše serca razveselujemo, in s pitanjem svojih mladičkov nar več merčesov pokončamo! Vzemite nas v število tistih žival, zoper katerih terpinčenje so se celò društva zedinile, in potegujte se za nas po šolah, da nas mladost v miru pusti, in nas enako hudodelcom ne tlači v keho — tičnico imenovano.

Slišali smo, da so postave oklicane, ktere prepovedujejo nas pe vke spomladi in poleti loviti. Vesele te modre postave smo se prederznile mestom približevati; — pa kaj vidimo? Komaj se oglasimo, nam sovražne mreže po germih nastavljate, in si prizadevate nas najdražji dobrote na svetu — prostosti oropati. Kdo pametnih ne vidi, da z vzeto prostostjo smo le toliko vredni, ko jetniki v ječi!

Vi gospodje vradniki, ki skerbite za spolnenje postav, čujte, lepo vas prosimo, tudi nad tem, da se tudi ta postava povsod spolnuje, ktera nam milost skazuje! Vi gospodje učitelji duhovni in svetni, ki sadite dobre nauke v serca mladosti, pripomagajte, prosimo, da mladost spozna, namen modriga Stvarnika nebes in zemlje! In vi očetje in matere, ki imate pamet in dobro serce, svarite svojo družino, da ne streže saj spomladi ne po našim življenju!

Desetina in tlača ste odpravljene pri Vas; dovolite nam desetincam in tlačanam biti, ker radovoljno Vam tlačo delamo

v poberanji in pokončanji gosenc, in s tem vam obilno desetino dajemo na sadji in družih sadežih, — in zraven tega Vam še prepévamo!

Mi smo Vam iz serca radi desetinci in tlačanje — dovolite nam le prostim biti! To saj nam dovolite, lepo prosimo!“

Ravno je navstal letni čas, ki se marsiktera nedolžna žival strašno in neumno terpinči. Zavolj tega še sem pristavimo nekaj iz nove slovenske knjige, ki smo jo ravno dobili: „Malo berilo za prvošolce.“ Veselimo se, to je knjiga, da je kej! —

Hodobni živinoder.

Ponkračov Tilen je imel gerdo šego živino nevsmiljeno pretepati, po pseh kamenje metati in mačke terpinčiti. *) O spomladi je vse germovje preiskal, in če je kako gnezdo našel, je starim jajčica poterl, mlade vzel in starke s kamenjem pobijal. Vrabcom je vse gnezda podrapal, in mladim lastovkam peroti popipal. Tako je Tilen z živino delal, pa tudi ni otroka srečal, s katerim se ne bi bil stepel. Kaj bo iz takega dečka? —

Tilen odraste, in se mesarije izuči; mesariti ga je nar bolj veselilo. Nevsmiljeno je teleta s psi gonil, zvezane vozil, se na nje vsedal, in je klavno živino tako gerdo pretepal, da je bilo meso s kervjo podpluto. Igral je rad, in se je z igravci pogosto do kervavega stepel. Nekega dne goljufom v roke pride, in z njimi ves volovski kup zaigra. Tilen si ne ve pomagati, in med tobakarje gre. Po malem začne krasti in ropati. Tobakarji so bogatega mlinarja poropali in vmorili. Naj grozovitnejši je bil Tilen, in on je mlinarja zaklal. V kratkem po tem so ga zgrabili in ob glavo djali. Tako daleč zajde otrok, ki v svojih mladih letih živino terpinči.

1. Kdo pa živino terpinči?

Mešarji živino terpinčijo, kateri teleta alj svinje preterdo vežejo, jih na voz kakor derva mečejo, da jim glave z voza visijo in se po kolih brusijo. Ubogo živinče po celi dan ne dobi jesti, in se na solncu peče.

*) Terpinčiti ali martrati.

2. Delavno živino terpinči v oznik, kateri jo preobtvori, vso spehano, lačno in žejno na cesti pusti, on pa v kerčmi sedi in pije. Tudi konjarji in volarji živino derejo, kateri jo po glavi tolčejo, ali pa pretepajo, kadar reva v klanec speljati ne more. Nevsmiljen človek je, kdor živino stradati pusti, je ne napaja in ne čedi, bolnega živinčeta ne zdravi, ali šepavo, oderto živino vprega. Tudi pse vklepati in jim veliko nalagati ni prav, psi niso za vožnjo.

3. Živino terpinči hudobnež, kateri po psch, mačkah kamenje luča, zvezane teleta in ovce peha i. t. d. Hudobnega serca je, kdor živino suva, ktera mu nič ne stori.

4. Živinoder se imenuje, kdor mačetom orehove lušine na tace prismoli, jim mehurje naveže, in jih po hudem vetru izpusti, ali jih celo na dile *) pribije, da je žive voda odnese.

Aleš je rad pse dražil, in tudi druge otroke tako učil, kar so si psi dobro zapomnili. Kadar je mimo hrama šel, so nad njim lajali in se v njega zaganjali. Po vsi vasi so bili psi razkačeni, in so tu in tam kterege otroka ogrizli. Kdo je bil tega kriv. — Nepametni Aleš se pa temu smeji. Oče Aleša v mlin pošljejo. Velik pes, kterege je Aleš večkrat dražil, je ravno iz lanca. Ko Aleša pes ugleda, ves serdit nad njega skoči. Raztergal bi ga bil, ko ne bi bil mlinar pritekkel in Aleša otel. Otroci! kako se imate vesti, da vas ne bodo psi čertili?

5. Nevsmiljeni so ribarji, ki žive ribe na suhem imajo, živim luskine stergajo; pa tudi kuharice, ktere rake in polže v merzli vodi k ognju [pristavljajo, na mesto da bi jih s kropom vmorile.

6. Gerdeži in pa nevsmiljenega serca so žaboderi, ki živim žabam skoke porežejo, in take žabe kam veržejo, ki še le čez več dni v strašnih bolečinah poginejo.

7. Nevsmiljeni so otroci, kateri metulje, kebre, muhe kobilice lovijo, jim perotice ali nogice pulijo, da ne morejo leteti; ali pa kebre nabadajo, da jim mline gonijo, in se po malem vgonobijo.

*) Dila, deska ali blanja.

8. Gerdo delajo mladenči, ki pticam gnezda razdirajo, jajčica razbijajo, starke lovijo, ali pobijajo, da morajo mladiči gladu poginiti, ker revčekov nihče ne pita.

9. Bog je živino stvaril ljudem za veselje in korist, ne pa da bi jo terpinčili. Prav je živino rabiti, tudi v živež klati, in če nam škodo ali nadlego dela, jo pokončati, ne pa jo brez sile terpinčiti in prehudo imeti. Tudi živino boli, če ravno povedati ne more. Sveto pismo pravi: „Pravični se vsmili tudi svoje živine, hudobnikovo serce je pa nevsmiljeno.“

Zvon pride po otroka.

(Iz nemškega od Göthe - a)

Je bil otrok, in ta otrok	In zvon in zvon več ne zvoni,
Nerad je v cerkev hodil,	Zlagali so se mati;
V nedeljo že dobil je vzrok,	Al kak ga groza spreleti!
Ki ga je z cerkve zvodil.	Za njim, glej! zvon bingljati.
Reko mu mati, zvon zvoni,	Bingljá jo berž, verjeti ni,
Že v cerkov ljudstvo ide,	Strah dečka jame biti,
V cerkev pojdi tudi ti,	Ko v sanjah gre, hiti, leti,
Da po-te zvon ne pride.	Ga žuga zvon pokriti.
Se sinu zdí: o zvon visi	In res, kar ga nesó nogé,
V zvoniku tamkej gori;	Vse popustivši ide,
Zavije v polje jo, leti,	Čez germ, čez ravno, čez poljé
Ko šel b' iz šole skori.	Naravnost v cerkev pride.

Ter v praznicih, nedeljah zdej

Se spómni vselej škode;

In vselej v cerkev gre odslej,

Da zvona po-nj ne bode.

M. Valjavec.

Vsim ni vstreči.

(Prilika.)

Neki mlinar in njegov sin ženeta osla na prodaj, ter srečata konjika, ki ju tako nagovori: „Sta pač pametna, da pustita osla

praznega, vidva pa za njim k nogam caplata, mar ga naj eden za-
jezdi.“ „Res je taka“ pravi mlinar in veli svojemu sinu na osla.

Ko gresta dalje, doideta nekega voznika, ki dečka tako
naleti: „O ti nesramni paglavec; ali se spodobi, da ti jahaš, tvoj
oče pa za teboj sope?“ — Fantič stopi tedaj doli, in oče se spravi
na osla.

Malo časa po tem srečata pa kmetico, ki je locanjko češenj
domu nesla, in mlinarja pozdravila rekoč: „Vi ste vendar kaj ne-
usmiljeni, da tako široko in prostorno na oslu sedite, sina pa v
blatu pustite!“ — Mlinar vzame zdaj še sina k sebi na osla.

Komaj prideta malo dalje, začne že neki čednik, ki je blizo
ceste živino pasel, na nju vpiti in pravi: „To se pravi živino ter-
pinčiti to, o ubogi osliček! pri vama mora gotovo v nič priti.“
„Kaj hočeva pa zdaj storiti?“ vpraša deček svojega očeta, da
bova ljudem vstregla.“ „Kar koli storiva“, odgovori oče, ne bova
vsim vstregla, toraj si pa dobro zapomni moje basede: Stori,
kar veš, da je prav, in ne poslušaj, kaj ljudje od tega govorijo.

Drobtinčice.

* Ministerstvo za uk je vsim šolskim predstojnikom ukazalo
skerbeti, da se, kakor šolska postava pove, ponavljajoči nauk
za dekleta od 13. do 15. leta brez odloge začne.

* Dosihmal niso vsi učitelji ljudskih šol prisegli, ko so svojo
službo nastopili. Sliši se, da se bode to moralo prihodnjič zgoditi.

* Ministerstvo je menda učiteljem po deželi na novič in oj-
stro prepovedalo, po kerčmah in plešiščih goditi.

Modro in potrebno je to, — tega ne more nobeden tajiti.
Vendar bi bilo še modrejši in potrebniše, učitelje ljudskih šol saj
sedaj na skrajni čas tako plačati, da ne bode treba, kaj tacega
prepovedovati. Mi terdno zaupamo, da vsaki učitelj sebe in svoj
sveti poklic še tolko ceni in česti, da je le s kervavim sercom za
gosli prijel in da bi veliko rajši poboto napisal, da je toliko alj
toliko rajnišev iz kake cesarske, alj deželske alj občinske denar-
nice prejel. —